

Sándor Papp (Szeged, Universitatea din Szeged): *Înscăunarea lui Gabriel Bethlen și primii ani de domnie*

Istoria urcării pe tron a lui Gabriel Bethlen o cunoaștem de fapt din izvoarele narative al epocii, acesta fiind completat de documente istorice și scrisori particulare deja publicate. În ultimul timp, articolele apărute despre predecesorul său, Gabriel Báthory, au scos istoria acestuia din stereotipiile obișnuite. Merită o atenție specială planul de mare amploare al curții din Viena, în special faptul, că au vrut să-l constrângă pe cale diplomatică pe Gabriel Báthory să accepte coroana Ungariei. Planurile de mare anvergură ale Curții din Viena nu s-au oprit aici, au dorit să reînvie puterea de odinioară jucată de Regatul Ungariei în Evul Mediu în regiune. Au vrut să se asigure că Moldova și Țara Românească vor recunoaște în continuare autoritatea Vienei, așa cum s-a întâmplat în timpul războiului lung cu turcii. Acest plan a fost cunoscut în istoriografie încă din secolul al XIX-lea, dar mai târziu a fost subestimată până la uitare. Dávid Angyal în ediția milenară a Istoriei Națiunii Maghiare, și în paralel și în articolul apărut în Századok a discutat căderea lui Gabriel Báthory într-un context mai larg, ideea fiind preluată sub forma câtorva fraze și de către Gyula Szekfű. În timpul analizei sale, Angyal a parcurs, în afară de izvoarele autohtone, și documentele din țările învecinate, cum ar fi colecția de documente poloneze, italiene și vieneze editate de românul Hurmuzaki, apărut la vremea aceea, dar, totodată se vede din notele sale că a făcut cercetare individuală și în arhivele din Viena și cea a familiei Thurzó.

În ultimii ani am avut ocazia să cunosc mai îndeaproape câteva grupuri de documente primare legată de această tematică. Într-o primă fază am parcurs materialul Hungarica și Turcica numai din anul 1612, dar a devenit evident că pentru a cunoaște mai bine șirul evenimentelor, este necesară studierea materialelor și din anii precedenți. S-a dovedit a fi deosebit de utilă prelucrarea materialelor din arhiva Thurzó. Importante contribuții au adus și scrisorile turcești trimise de către Poartă la Viena și în Transilvania, pe care le-am folosit în original, ori în traducere.

În comunicarea mea a-și vrea să caut răspunsuri la următoarele întrebări:

Ce pașuri concrete au făcut în Viena să-l discrediteze pe Gabriel Báthory în fața turcilor? Pentru a răspunde la această întrebare în primul rând am folosit rapoartele ambasadorul din Constantinopol Michael Starzer, în care ani întregi s-a discutat despre practicile reale sau imaginare ale lui Báthory împotriva lui Matia al II-lea. Chiar și în timpul ambasadei lui Andrea Negroni persoana lui Báthory a fost o temă centrală. De aceasta se poate lega intenția manifestată din anul 1611 de Curtea din Viena, aceea de a încercare să pună bazele unei relații oficiale între Radu Șerban, Constantin Movilă și polonezi, din care în final s-a materializat o comunitate de acțiune sub îndrumarea lui Cesare Gallo.

Care a fost cauza pentru care nobilimea turcească, mai ales Tirjáki Haszán, pașă al Budei, a fost atât de înțelegător față de Báthory, încât a dat chiar și ajutor militar la campania militară în Țara Românească? Pentru această întrebare am analizat scrisorile în limba maghiară trimise de pașă la Viena.

Când și din ce cauză s-a înrăutățit relația dintre Gabriel Báthory și Gabriel Bethlen? Pe lângă conflictele obișnuite din viața particulară, se poate oare demonstra că Bethlen l-a trădat pe Báthory, și dacă da (părerea mea este că da), atunci când a început acest proces și cu ce date putem completa izvoarele deja existente? În acest caz, pe lângă Hungarica și Turcica am folosit primordial documentele din Hurmuzaki, care asigură noi posibilități de cercetare temei noastre.

A avut vreun rol Gabriel Bethlen în prezentarea lui András Giczi la Poartă în anul 1612, Gabriel Bethlen și Mehmed Deák chiar i-au fost sprijinitori reali (așa cum s-a întâmplat în timpul lui Bocskai în anul 1604)? (Cel puțin așa a considerat Gabriel Báthory).

Pe baza izvoarelor existente am reconstituit corect când și unde s-a aflat Gabriel Bethlen în anul 1613? Pe lângă rapoartele existente am folosit și o colecție de regeste scrisă în limba germană, întocmită în anii 1610 la Viena, completându-l cu scrisori și rapoarte dispersate.

În sfârșit, caut răspunsul la întrebarea, când a primit în realitate Bethlen documentul de numire de principe de la sultan? Este adevărat că s-a întors în Transilvania în posesia acestui document, sau l-a primit mai târziu de la sultan, după ce a fost ales? Pentru a răspunde la aceste întrebări, analizez acele izvoare istorice, care se ocupă cu *prima*, iar mai târziu cu *al doilea* document de numire. Pe baza acestora încerc să arăt în ce măsură este adevărat că Poarta l-a pus pe tronul Transilvaniei pe Bethlen evitând orice aparență.